

HNOS I VJERONAUKE

RUŽICA RAZUM

Sveučilište u Zagrebu

Katolički bogoslovni fakultet

Katehetski institut

Vlaška 38, p.p. 432, 10001 Zagreb

Primljeno:
30. 7. 2006.

Izvorni
znanstveni rad

UDK
37.014.3:268]
(497.5)

Sažetak

Posljednjih desetljeća naprednije zemlje razvijaju i mijenjaju svoje odgojno-obrazovne sustave. I u Hrvatskoj je u tijeku intenzivan i složen rad na unapređenju kvalitete školskoga odgojno-obrazovnog sustava. U ovome članku autorica progovara ponajprije o mogućnostima i poteškoćama suvremene škole. U drugome dijelu kratko predstavlja novine i izazove koje Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) donosi hrvatskoj školi. U trećemu dijelu ističe presudnu ulogu učitelja u provođenju promjena odgojno-obrazovnog sustava. Na kraju, kratko ukazuje na promjene koje HNOS donosi vjeronauku.

Ključne riječi: *HNOS, hrvatska škola, vjeronauk, učitelj*

UVOD

Posljednjih desetljeća naprednije zemlje razvijaju i mijenjaju svoje odgojno-obrazovne sustave. I u Hrvatskoj je u tijeku intenzivan i složen rad na unapređenju kvalitete odgoja i obrazovanja prema sličnim načelima iako se istodobno nastoje uvažiti vlastite posebnosti, vrijednosti i tradicija.

Unapređenje kvalitete trebalo bi biti zadaća svake škole. Škole se, naime, ili poboljšavaju ili pogoršavaju. One ne mogu zadržati nepromjenjivo stanje jer im se kontekst unutar kojega djeluju trajno mijenja.

O kakvu je unapređenju odgojno-obrazovnog sustava u Hrvatskoj riječ? Možemo reći da hrvatski odgojno-obrazovni sustav ulazi u novu fazu koju, barem na početku, obilježava Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS).

Što je HNOS i što novo donosi hrvatskoj školi općenito, te osobito nastavi vjeronauka, tema je o kojoj ćemo promišljati u

ovome članku. Pri tome ne želimo iscrpno analizirati ono što HNOS jest i što nam nudi, već ćemo se zadržati samo na nekim važnijim temama / pitanjima vezanim uz HNOS i našu školsku praksu.

1. MOGUĆNOSTI I POTEŠKOĆE SUVREMENE ŠKOLE

U cijelome svijetu pa tako i u Hrvatskoj škole se suočavaju s ozbiljnim izazovima. Preispituju se ciljevi, sadržaji kao i modeli poučavanja i učenja. Razmatraju se temeljni oblici školovanja koji su osmišljeni u svijetu i za svijet koji je znatno drukčiji od našega današnjega. Istražuje se što je potrebno učiniti kako bi škole postale primjerenije i djelotvornije u današnjem vremenu, ali i zašto se trebaju mijenjati.

Svijet u kojemu živimo u trajnom je procesu promjena. Sve je očitiije da smo usred novog razdoblja koje nudi razno-

vrsnost, različitost, složenost. Promjena društvenih snaga prisiljava zapadnjačka društva da se upuste u informatičko doba.¹

Mnogi smatraju da će pokretačka snaga našega gospodarstva u ovome tisućljeću biti industrije znanja. R. Reich ističe kako će najveći kapital svake nacije biti znanje i ideje njezinih građana. Tvrdi da je stvarni izazov za neku zemlju »kako povećati potencijalnu vrijednost onoga što njezini građani mogu pridonijeti globalnoj ekonomiji, povećanjem njihovih znanja i sposobnosti te unapređenjem načina na koje će se ta znanja i sposobnosti povezati sa svjetskim tržištima«².

Odgovor na pitanje: Koja je svrha obrazovanja? stiže nam iz područja gospodarstva. Sve su snažniji glasovi koji svrhu obrazovanja vide u pripremanju učenika za prilagodbu tehnološkoj revoluciji. Pitanje je, međutim, koliko je takva logika prihvatljiva demokratskoj školi.

U posljednje se vrijeme puno govori o neuspješnosti i nedjelotvornosti škola. U Hrvatskoj se o školi nerijetko govori i piše samo u kontekstu određenih problema: nasilje u školi, potplaćenost učitelja, incidentalna ponašanja nekih učenika, učitelja ili roditelja, skupi i mnogobrojni udžbenici, preopterećenost učenika programom, knjigama, obvezama i sl.

Ovomu popisu valja svakako dodati i probleme vezane uz program, nastavni proces, metode i ciljeve učenja i sl. Školski odgojno-obrazovni sustav karakterizira tzv. programocentrizam. Prema tom konceptu važnost se poklanja programu, dok konkretno dijete ostaje u drugome planu. Učitelji nastoje ostvariti program, zanemarujući pritom »realizaciju« djeteta.³

U nastavnome procesu još uvijek dominira nastava usmjerena na učitelja. Program je dobro »realiziran« ako je učitelj programom predviđene sadržaje predavao i poka-

zao pred razredom. Nastavne metode i strategije te razredno-nastavno ozračje nisu uvijek prilagođeni razvojnim potrebama učenika. Nastavni planovi i programi nisu u skladu s razvojnim potrebama djeteta. Nerijetko su usmjereni na puko učenje činjenica. Nedostaju dobro definirani nacionalni standardi znanja, sposobnosti i umijeća učenika za pojedine nastavne predmete. Nedostaje također organizirani način praćenja i vrednovanja odgojno-obrazovnoga procesa.

Već iz ovoga kratkog i nepotpunog pregleda vidljivo je da postoji više razloga za promjene osnovnog odgojno-obrazovnog sustava u Hrvatskoj. Važnosti tih promjena i prijeko potrebi za njima bile su svjesne sve dosadašnje hrvatske vlade.

1.1. *Promjene – poželjne ili ne?*

Na svim područjima promjena je kruta stvarnost suvremenoga života. Iako su neizbježne, promjene nisu uvijek i pozitivne. Promjena, naime, ne znači nužno i poboljšanje. U prosvjeti, promjene u mnogih učitelja, koji se sjećaju nekih prijašnjih ne baš najuspješnijih školskih promjena i reformi, izazivaju sumnjičavost i nesklonost. Mnogi ne vole promjene jer ih se boje, draže im je ono što je poznato. Prosvjetni reformatori stoga teško uvjeravaju javnost u korist promjena.

Promjena koja se sastoji u tome da se netko dosjeti neke ideje, napiše smjernice za nove planove i programe, napiše nove udžbenike te očekuje od učitelja da poboljšaju učenje učenika osuđene su na neuspjeh.

1 Usp. L. STOLL – D. FINK, *Mijenjajmo naše škole. Kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu škola*, Educa, Zagreb 2000, str. 21.

2 R. REICH, *Work of Nations*, cit. u: L. STOLL – D. FINK, *Mijenjajmo naše škole*, str. 21.

3 Usp. *Koncepcija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj*, str. 40.

Takvi su pokušaji i u Hrvatskoj doživjeli neuspjeh.

Svrha je promjena poboljšanje kvalitete škole. Premda se reformama pristupa na mnoge načine, možemo prihvatiti definiciju prema kojoj je poboljšanje kvalitete škola »sustavna i trajna djelatnost kojoj je cilj promjena uvjeta učenja i drugih internih uvjeta u jednoj ili više škola, a krajnji joj je cilj djelotvornije postizanje odgojno-obrazovnih ciljeva«⁴.

Kako početi s promjenama? Sigurno je da nema najboljega puta, općevažećeg i općeprihvaćenog za sve škole. HNOS nam nudi jedan od mogućih puteva.

1.2. *Pokušaji reformi*

Od kada je stvorena hrvatska država (Republika Hrvatska) bilo je više pokušaja promjena odgojno-obrazovnog sustava (školskoga sustava): 1991., 1993., 1995., 1998., 2002., 2005. Ciljevi tih pokušaja promjena bili su različiti: demokratizacija i deideologizacija odgojno-obrazovnog sustava, usklađivanje hrvatskoga školskog sustava s europskim mjerilima, rasterećivanje nastavnih programa⁵, uvođenje alternativnih udžbenika, oblikovanje novoga školskoga sustava po uzoru na neke europske zemlje. Mnogi reformni pokušaji iz prijašnjih godina usmjereni su na približavanje hrvatskoga školskoga sustava po obveznom trajanju sustavima europskih zemalja. Obvezno osmogodišnje školovanje pokušavalo se zamijeniti devetogodišnjim po modelu 3+3+3.⁶ Dosada ni jedna strategija razvoja odgojno-obrazovnog sustava nije ostvarena.

Činjenica je da, bez obzira na te višekratne pokušaje, školstvo kod nas nije dobilo pripadajuće mjesto. Osjeća se nedostatak svijesti o važnosti školstva za ukupni razvitak čovjeka i društva.

Unatoč velikim društvenim promjenama, koje škola ne smije i ne može zanemariti, sustav obrazovanja ostao je desetljećima nepromijenjen, i to ne samo u Hrvatskoj: grupiranje u razrede po dobi, odvojeni nastavni predmeti, srednjoškolska usmjerenja, izolirane učionice i dr.

1.3. *Aktualni reformni koraci*

Na suvremeni sustav odgoja i obrazovanja snažno utječu procesi globalizacije, nova znanstvena otkrića, nove tehnologije i oblici komunikacije kao i promjene na području vrednota. Hrvatska sve više prepoznaje potrebu za preobrazbom svoga školskog sustava prema novim zahtjevima vremena. Nacionalna odgojno-obrazovna politika opredjeljuje se za stvaranje i razvijanje društva znanja.

Vlada Republike Hrvatske je 9. lipnja 2005. usvojila dokument *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.* Riječ je o strateškom razvojnom dokumentu koji je temeljen na sveobuhvatnu promišljanju sustava odgoja i obrazovanja.⁷ Ovaj dokument donosi plan odgojno-obrazov-

⁴ Van VELZEN i suradnici, *Making School Improvement Work*, cit. u: L. STOLL – D. FINK, *Mijenjamo naše škole*, str. 69.

⁵ Posljednjih godina bilo je više pokušaja rasterećenja nastavnih programa. Pokušaj s kojim se je najdalje stiglo, prije HNOS-a, je rasterećivanje nastavnih programa Zavoda za unapređivanje školstva prema koncepciji Josipa Milata. Taj je projekt o rasterećenju ostao nedovršen.

⁶ Usp. *Koncepcija promjena odgojno-obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj (2002.)*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa na čelu s D. Primorcem odustalo je od koncepcije devetogodišnje obvezne osnovne škole za koju su se opredijelili prethodna ministarska ekipa na čelu s V. Strugarom te Hrvatsko školsko vijeće.

⁷ Usp. REPUBLIKA HRVATSKA, MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA, *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.*, Zagreb 2005.

nog razvoja na razini predškolskoga odgoja, osnovnoga, srednjega i visokoga obrazovanja te sustava obrazovanja odraslih. Posebna se pozornost posvećuje cjeloživotnomu učenju.

Među ciljevima razvoja odgoja i obrazovanja na području osnovnoga odgoja i obrazovanja ističe se razvoj *Hrvatskoga nacionalnog obrazovnog standarda i Nacionalnoga nastavnog uputnika (kurikuluma)* za osnovnu školu.⁸

2. HNOS i hrvatska škola

Naše su škole u mnogočemu djelotvorne. Naši učenici postižu dobre rezultate na testovima, ispitima, natjecanjima. Ipak, hrvatskoj, kao i svakoj drugoj školi potrebna je »budnica« koja će joj pomoći da prepozna znakove ustajalosti i neučinkovitosti, da shvati da nije djelotvorna za sve učenike. Bez trajnog unapređenja kvalitete, i najdjelotvornije škole gube na svojoj kakvoći i veoma brzo mogu postati nedjelotvorne.

2.1. Što je HNOS?

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa na čelu s ministrom D. Primorcem krenulo je u izradbu Hrvatskoga nacionalnoga obrazovnoga standarda. U *Vodiču kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu (Vodič)*⁹ ističe se da je Nacionalni obrazovni standard »cjeloviti pristup obrazovnomu procesu i uključuje ciljeve odgoja i obrazovanja, odgojno-obrazovne sadržaje, prijedloge metoda poučavanja, očekivane ishode učenja i poučavanja te nastavno okružje«¹⁰.

HNOS ima višestruku namjenu. Prema *Vodiču*, ciljevi HNOS-a su sljedeći: »rasterećenje učenika smanjivanjem udjela enciklopedijskih sadržaja usmjerenih prema zapamćivanju i reproduciranju; nastava utemeljena na procesu poučavanja umjesto

isključivo na predavanju/izlaganju; poučavanje usmjereno prema učeniku, uvažavajući učenikove sposobnosti i naravne sklonosti; uvođenje učenika u istraživački usmjerenu nastavu; stjecanje trajnih i uporabljivih znanja; stjecanje sposobnosti i umijeća; razvijanje sposobnosti za rješavanje problema i donošenje odluka; razvijanje poduzetničkog duha; osposobljavanje za cjeloživotno učenje; jačanje odgojne uloge škole; jačanje suradnje škole i lokalne zajednice; stjecanje socijalnih i moralnih navika i sposobnosti«¹¹.

Tijekom šk. godine 2005./2006. HNOS se eksperimentalno provodio u 5% osnovnih škola u Hrvatskoj (ukupno 49 škola).¹² Tijekom te godine provodilo se i vanjsko vrednovanje.¹³ U školskoj godini 2006./

⁸ Usp. *Isto*, str. 24-25.

⁹ Riječ je o *Vodiču* koji je izdalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 2005. godine, a namijenjen je ponajprije učiteljima osnovnih škola koji će u praksi provoditi HNOS. Njime Ministarstvo želi jednostavno i kratko iznijeti srž HNOS-a te pružiti važne obavijesti vezane uz provedbu toga temeljnoga dokumenta. Usp. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA, *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, Zagreb 2005.

¹⁰ *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 7.

¹¹ *Isto*, str. 12.

¹² 20. rujna 2005. ministar Primorac donio je *Odluku o izvođenju eksperimentalnog nastavnog plana i programa od prvog do osmog razreda osnovne škole* izrađenog prema elementima Hrvatskoga nacionalnoga standarda. Usp. REPUBLIKA HRVATSKA. MINISTARSTVO ZNANOSTI, OBRAZOVANJA I ŠPORTA, *Eksperimentalni nastavni plan i program za osnovnu školu 2005./2006.*, MZOŠ, Zagreb 2005.

¹³ Provođenje vrednovanja povjereno je Institutu društvenih znanosti »Ivo Pilar«. Voditelj projekta bio je prof. dr. sc. Vlado Šakić. 19. lipnja 2006. prezentirani su rezultati vrednovanja eksperimentalnog provođenja HNOS-a. Tom je prilikom, kao zaključna poruka, izneseno da je »znanstveno utemeljeno predvidjeti uspješno ostvarenje ciljeva HNOS-a u cijelom sustavu osnovnoga obrazovanja u Hrvatskoj«.

2007. sve će osnovne škole početi primjenjivati HNOS.¹⁴

Cjelokupni projekt izradbe HNOS-a praćen je stanovitim poteškoćama i nespretnostima koje nam nameću neka otvorena pitanja i dvojbe. Spomenut ćemo samo neke. Riječ je ponajprije o preimenovanju Kataloga znanja u HNOS¹⁵, nedovoljno jasno definiranom suodnosu između Kataloga znanja, HNOS-a i nacionalnoga kurikulumu¹⁶, korištenju nestandardizirane terminologije¹⁷, nedovoljnoj stručnoj i znanstvenoj utemeljenosti promjena odgojno-obrazovnoga sustava, iznimno velikoj vremenskoj ograničenosti koja ozbiljno dovodi u pitanje kvalitetu i učinke predloženih promjena i sl. Ovomu popisu mogli bismo dodati niz manje uspješnih elemenata koji prate HNOS. No bez obzira na te nedostatke, ipak su uočljivi prvi pozitivni rezultati toga projekta. Jedan od već vidljivih pozitivnih rezultata toga projekta jest da se konačno o školi počelo ozbiljno razgovarati.

Mnogi će reći da novine koje predlaže HNOS i nisu neke novine, već da one već postoje desetljećima i u hrvatskoj školi, a još više u drugim naprednijim školskim odgojno-obrazovnim sustavima.¹⁸ Moguće je prihvatiti i to stajalište. Istina je da HNOS ne donosi ništa revolucionarno novo. Može se reći da je HNOS više »budnica«, pokušaj posvećivanja svega onoga što je zaboravljeno, potisnuto, nedovoljno življelo u našem društvu i našem školskom odgojno-obrazovnome sustavu. Nije, dakle, riječ o nekom savršeno razrađenom »kabinetskom« projektu, već o konkretnim koracima kojima se želi, u kontinuitetu, bez bolnih rezova, postupno i sustavno unapređivati naš odgojno-obrazovni sustav. Čini se da je HNOS, barem zadasa, izbjegao opasnost jednoga idealno

zamišljenog programa, koji je međutim neostvariv u praksi. Usudimo li se prosuđivati ne temelju jedne godine eksperimentalne provedbe HNOS-a, čini se da taj projekt pokazuje oznake realističnog i praktičnog opsega.

Koncepciju promjena škole kakvu predlaže HNOS možda možemo nazvati evolucijskim planiranjem jer taj projekt omogućuje prilagodbe koje nastaju na temelju sustavnoga praćenja uspješnosti HNOS-a u školi. HNOS je otvoren za promjene tako da se dijelovi standarda mogu tijekom vremena prilagođavati i usavršavati.

¹⁴ Povjerenstva za pojedine predmete, nakon jedne godine esperimentalne provedbe HNOS-a, izradila su planove i programe za svaki predmet (PiP), uključujući i vjeronauk, na temelju kojega će se raditi u šk. god. 2006./2007.

¹⁵ Spomenuto Ministarstvo najavilo je izradbu Kataloga znanja kao prioritetan zadatak projekta o promjenama školskoga sustava. Katalozi znanja, koji sadrže popis znanja i kompetencija, kasnije su preimenovali u Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS). Oba dokumenta nastala su na temelju postojećih nastavnih programa.

¹⁶ Temeljni dokument odgojno-obrazovnoga sustava jest nacionalni kurikulum (uputnik). Obrazovni standardi i katalozi znanja najčešće se izvode iz nacionalnoga kurikulumu. Ovo je Ministarstvo slijedilo nešto drukčiji redoslijed izradbe dokumenata.

¹⁷ U HNOS-u se rabi terminologija koja nije standardizirana (npr. kataloška tema umjesto nastavna cjelina, nastavna tema, nastavna jedinica i sl.) te je uočljiva prilična terminološka »šarolikost« (osobito u definiranju svrhe, ciljeva, zadaća/zadataka i sl.).

¹⁸ Tako, primjerice, D. Rosandić – govoreći o organizacijskim oblicima nastave koje predlaže HNOS – ističe: »Spajanje predmeta' nije 'posebna novost' u organizaciji nastave. Već početkom XX. stoljeća u njemačkoj didaktici i nastavnoj praksi pojavljuje se skupna nastava (*Gesamtunterricht*) koja je prihvaćena u drugim zemljama pod različitim nazivima: kompleksna nastava, projekt-metoda, doživljajna nastava, prigodna nastava, Jena-plan i dr. (...) U Hrvatskoj teorija i praksa skupne/integrirane nastave očituje se već u radnoj školi tridesetih godina XX. stoljeća...«. D. ROSANDIĆ, *Hrvatsko školstvo u okružju politike*, ŠK, Zagreb 2005, str. 131.

2.2. Što nova donosi HNOS?

Suvremena literatura ističe potrebu za napuštanjem tradicionalnog i općeprihvaćenog modela učenja te prihvaćanjem nove paradigme učenja.¹⁹

HNOS nastoji uskladiti nove prijedloge promjena s novim saznanjima o poučavanju i učenju te spoznajama o učeničkim potrebama u postmodernom dobu.

Nastavu kakvu predlaže HNOS možemo nazvati »nastavom usmjerenom na učenika«²⁰. U takvoj nastavi učenici su aktivni sudionici nastavnoga procesa, uče istraživanjem i otkrivanjem, sudjeluju u raznovrsnim individualnim, tandemskim i skupnim aktivnostima. Očito je da se ne radi ni o čemu osobito revolucionarnome. Ipak, HNOS je pronašao »sretnu kombinaciju« kako bi određene sadržaje, koji su bili tema i prijašnjih pokušaja reformnih zahvata, posredovao tako da oni zažive.

2.2.1. Promjene na razini sadržaja

Nastavni sadržaji HNOS-a izrađeni su za sve redovne te izborne predmete²¹ u osnovnoj školi. Jedan od ciljeva HNOS-a jest rasterećenje nastavnih programa. U svakom predmetu nastojalo se rasteretiti program od mnoštva neprimjerenih, suvišnih, međusobno nepovezanih i netočnih nastavnih sadržaja.²²

Sadržaji su organizirani u nastavne teme. HNOS pojedinog nastavnog predmeta sadrži razrađene nastavne teme za svaki razred. Svaka tema je sadržajna i logička cjelina. Svaka nastavna tema obuhvaća tri-naest odrednica. Kratko ćemo opisati svaku od njih.²³ 1) Ključni pojmovi: za svaku se temu navode dva do pet ključnih pojmova s ciljem da postanu trajno uporabljivo znanje. 2) Potrebno predznanje: pojmovi i činjenice koje je učenik već prije učio, a potrebni su za uspješno svladavanje teme. 3) Prijedlozi za metodičku obradu:

metode, strategije i oblici rada. 4) Dodatna ilustracija: prijedlozi za dodatnu ilustraciju radi boljšega učenikova razumijevanja. 5) Primjeri suodnosa s drugim predmetima: primjeri korelacije kako bi učenik dobio boljši uvid u cjelinu sadržaja. 6) Sadržaji koje treba ispustiti ili ispraviti: ispuštanje netočnih, neprimjerenih i opterećujućih podataka. Ta je odrednica potrebna samo u prijelaznom razdoblju, tako dugo dok se u nastavnoj praksi ne bude u potpunosti primjenjivala nova generacija udžbenika pisanih prema HNOS-u. 7) Novo stručno nazivlje koje se uvodi u temu: novi stručni nazivi s kojima se učenik susreće prvi put pri obradi ove nastavne teme. 8) Brojčani podaci koje učenik treba upamtiti: radi rasterećivanja učenika, izričito se navodi treba li i koje brojčane podatke učenik upamtiti. 9) Obrazovna postignuća: navode se osnovna znanja, umijeća i sposobnosti koje učenik treba steći i koja će se vrednovati u okviru odgojno-obrazovnih postignuća. Ova odrednica određuje najmanju potrebnu osposobljenost učenika. Njome se odre-

¹⁹ Usp. L. STOLL – D. FINK, *Mijenjanje naše škole*, str. 161.

²⁰ U strateškog dokumentu Vlade Republike Hrvatske ističe se sljedeće: »Podupirat će se i razvijati prilagodljiva odgojno-obrazovna rješenja koja će učenike/ce stavljati u središte nastavnoga procesa s ciljem promicanja kvalitetnijeg osnovnog obrazovanja za sve.« *Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010.*, str. 26.

²¹ Vjeronauk je uključen u HNOS nešto kasnije. Temeljem dogovora Mješovitoga povjerenstva i predstavnika Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta vjeronauk je ušao u HNOS 18. siječnja 2006.

²² Rasterećenje nastavnih programa obavila su stručna povjerenstva sastavljena po nastavnim predmetima pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta, a članovi povjerenstava birani su iz redova znanstvenika, sveučilišnih profesora, učitelja-praktičara i drugih stručnjaka.

²³ Ovdje donosimo ustrojstvo tema u prirodoslovno-matematičkom-tehničkom području budući da se taj primjer navodi u *Vodiču*.

duje obrazovni standard na temelju koje- ga se vrednuju postignuća učenika, rad učitelja i škola. Ova odrednica usmjerava nastavu prema ostvarivanju očekivanih ishoda obrazovanja. 10) Pridodani sadržaji koji dosad nisu bili uključeni: novi sadržaji koji dosada nisu bili uključeni u nastavu, a postali su aktualni u skladu s potrebama odgoja i obrazovanja te suvremenim znanstvenim i tehnološkim razvojem. 11) Izborni sadržaji za darovite učenike: sadržaji koji su namijenjeni darovitim učenicima i onima koji su posebno zainteresirani. 12) Prijedlozi za rad s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama: savjeti za rad s učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama, odnosno s teškoćama u razvoju. 13) Odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji: uz stjecanje i razvijanje znanja, sposobnosti i umijeća, zadaća škole je i usvajanje vrijednosti, nazora i navika koji omogućavaju cjelovit razvoj osobnosti. Ova odrednica navodi temeljne ciljeve i sadržaje povezane s određenom temom.²⁴

Svako predmetno povjerenstvo razradilo je vlastiti predmet na temelju predloženih odrednica.²⁵ Razrađene teme svih predmeta, osim vjeronauka, stavljene su u lipnju 2005. godine na internetsku stranicu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.²⁶

2.2.2. Ciljevi učenja

U tradicionalnim školskim sustavima ciljevi obrazovanja odnosili su se ponajprije na svladavanje nastavnih sadržaja. U tim se sustavima posebno cijenilo zapamćivanje i reprodukcija činjenica.

U suvremenim školskim sustavima nastavni sadržaji trebaju biti u funkciji učenikova uspješnoga prilagođavanja životu u društvenoj zajednici. Djelotvorni suvremeni školski sustavi visoko vrednuju primjenu stečenoga znanja. Nove činjenice uče-

nik povezuje sa svojim iskustvom i primjenjuje ih pri rješavanju problema. Razumijevanje i primjena naučenih činjenica te generalizacija omogućuje usustavljanje znanja i pohranu u dugoročnom pamćenju.

U *Vodiču* se ističe kako je postojeći hrvatski školski sustav pretežito usmjeren na enciklopedijska²⁷, a ne na funkcionalna znanja²⁸. Ističe se potreba da razvoj obrazovanja bude »usmjeren prema procesima učenja kojima je cilj stjecanje temeljnih znanja, sposobnost rješavanja problema, pripremanje za izazove budućnosti i razvijanje svih sposobnosti učenika, a u duhu istinskih moralnih vrijednosti«²⁹.

2.2.2.1. Izgrađivanje društva znanja

U pokušaju da se definiraju temeljni ciljevi obrazovanja u Hrvatskoj, HNOS višekratno ističe izgrađivanje *društva znanja*, odnosno *unapređenje gospodarstva i društva temeljenih na znanju* kao najvažniji cilj obrazovanja. Iako se HNOS opredjeljuje za znanje, ipak nigdje nije pobliže određen pojam znanja, kao temeljni pojam u HNOS-u. Zauzstavimo se kratko na tom cilju obrazovanja.

Nije upitna potreba da se djeca moraju pripremiti za život u novom, na znanju

²⁴ Usp. *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 24-30.

²⁵ Neka povjerenstva imaju manje odrednica.

²⁶ Adresa je: www.mzos.hr. Prije početka šk. godine 2006./2007. bit će razrađene i na spomenutoj internetskoj stranici objavljene obnovljene i doradene teme za svaki predmet, uključujući i vjeronauk.

²⁷ D. Rosandić ističe kako bi umjesto »enciklopedijskoga znanja« bilo ispravnije govoriti o *enciklopedizmu* koji označava pretjeranu i nefunkcionalnu količinu znanja. Škola se, naime, ne može odreći »enciklopedijskoga znanja« budući da ono čini temeljnu sadržajnu okosnicu obrazovnoga sustava. Usp. D. ROSANDIĆ, *Hrvatsko školstvo u okružju politike*, str. 129-130.

²⁸ Usp. *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 8.

²⁹ Usp. *Isto*.

utemeljenom i tehnološki pokretanom gospodarstvu. Ipak, potrebno je voditi računa o nekontroliranom razvoju tehnologije koja stvara kulturu bez moralnoga temelja.

Gospodarski razvitak koji zanemaruje tradicionalne vrednote rezultira neprihvatljivim plodovima: moralnom krizom te širenjem nasilja i zločina, raspadom obiteljskog života, otuđenošću, sukobima zbog nacionalnih i rasističkih predrasuda i neprihvaćanja, nesolidarnošću, velikim nejednakostima i sl.

Unapređenje gospodarstva putem obrazovanja svakako je jedan od temeljnih ciljeva našega školstva. Ovdje bi ipak bilo potrebno upozoriti na stanovitu opasnost precjenjivanja važnosti gospodarstva na štetu drugih vidova osobnoga i društvenoga života.

Krajnji cilj obrazovanja i kulture je puni procvat ljudskog bića kao takvog, a ne kao proizvodnog sredstva. Koliko god je važno naglašavati obrazovanje usmjereno prema gospodarskom rastu, odnosno znanosti i tehnologiji, barem toliko je važno naglašavati obrazovanje usmjereno prema ljudskom i društvenom razvitku. Sam gospodarski razvitak jamačno neće donijeti sretniju budućnost. Autentičan odgojno-obrazovni proces usmjeren je razvijanju cjelovitosti osobe, kako na kognitivnoj tako i na afektivnoj i voljnoj razini te na razini vrednota. Nadalje, on promiče individualne aspekte i društvene dimenzije života.

U ovom kontekstu dobro se je prisjetiti četiri potporna obrazovanja koja se ističu u *Izješću međunarodnog povjerenstva UNESCO-u: učiti znati, učiti činiti, učiti biti i naučiti živjeti zajedno.*³⁰ U definiranju ciljeva odgoja i obrazovanja potrebno je ponajprije odgovoriti na pitanje kakve osobe želimo da učenici postanu. Nakon toga će biti lakše zaključiti što bi učenici trebali znati i činiti.

2.2.2.2. »Razvijanje svih sposobnosti učenika«

Iznimno je pozitivno to što HNOS ističe potrebu za razvijanjem svih sposobnosti učenika. U tradicionalnoj paradigmi učenja dolazilo je do snažnog etiketiranja i grupiranja djece, osobito na temelju inteligencije. Inteligenciju se, naime, smatralo nepromjenjivim obilježjem. Neki su ljudi pametni, neki prosječni, a neki manje inteligentni. Učenici su bili daroviti ili nedaroviti. Inteligencija se izražavala IQ testovima. Testovi su bili uglavnom usredotočeni na ono što zovemo »logičko-matematičkom« inteligencijom³¹.

Prema novoj paradigmi učenja svatko ima inteligenciju. Inteligencija funkcionira na različite načine. Izazov koji stoji pred odgojno-obrazovnim djelovanjem nije stoga u razvrstavanju učenika na inteligentne i one koji to nisu, već u razvijanju svih vrsta inteligencije.³² Važno je saznanje da se učeničke sposobnosti, odnosno inteligencija može razvijati djelotvornim poučavanjem. Svako je dijete potencijalno darovito dijete. U novoj paradigmi učenja iznimno je dobra njezina kompatibilnost s potrebama pojedinaca da se razviju u potpuna ljudska bića. Škola treba omogućiti većini učenika da iz svoga školovanja izvuku najviše što mogu.

³⁰ J. DELORS, *Učenje. Blago u nama. Izješće UNESCO-u Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće*, Educa, Zagreb 1998, str. 22-24.

³¹ Howard Gardner posljednjih je godina jedan od mnogih koji su učinili iznimne pomake u narušavanju mita o »nepromjenjivome IQ-u«. Više o tome vidi u: G. DRYDE – J. VOS, *Revolucija u učenju. Kako promijeniti način na koji svijet uči*, Educa, Zagreb 2001, str. 342-355.

³² H. Gardner je definirao sljedeće vrste inteligencije: lingvističku, logičko-matematičku, vizualno-spacijalnu, tjelesno-kinestetičku, interpersonalnu i intrapersonalnu. Usp. G. DRYDE – J. VOS, *Revolucija u učenju*, str. 345.

Prema tome, aktualne promjene hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava treba-ju pružiti svakom učeniku široke mogućnosti za uspjeh. Valja, stoga, obrazovanje koje je utemeljeno na memoriranju zamijeniti obrazovanjem koje potiče razvoj svih sposobnosti učenika. To će biti moguće ukoliko se dogode i promjene na razini učenja i organizacije nastave.

2.2.3. Promjene na razini učenja i organizacije nastave

Važnije od samih sadržajnih promjena jesu promjene načina rada u školi. Sadržajne promjene koje nisu popraćene promjenama odgojno-obrazovnog procesa ne jamče, naime, očekivana i željena poboljšanja. Rasterećenje sadržaja, na čemu jako insistira HNOS, neće donijeti samo po sebi bolju kvalitetu. Pozornost valja usmjeriti prema nastavi.

Pri ostvarivanju nastavnih tema sukladno HNOS-u preporučuje se prilagodljiva i kreativna organizacija nastave. Izdvojiti ćemo samo nekoliko elemenata koji se predlažu i omogućuju takvom organizacijom nastave. Tako se, primjerice, povezivanjem sadržaja prema načelima međupredmetne korelacije otvara prostor timskoj nastavi. Učiteljski tim zajedno programira nastavu, povezujući sadržaje različitih nastavnih predmeta u osmišljene didaktičko-metodičke sustave, te zajednički ostvaruje planirane sadržaje. Potiče se »spajanje predmeta« odnosno integrirani tip nastave. U tom tipu nastave okupljaju se učitelji pojedinih predmeta oko iste nastavne teme i tako se ostvaruje timski oblik rada u »umreženom tipu nastave«. Otvara se mogućnost otvorenih didaktičko-metodičkih sustava koji učenicima i učiteljima pružaju mogućnosti izbora sadržaja, metoda, oblika i uvjeta ostvarivanja programskih sadržaja.

Ta koncepcija nastave djelomično odstupa od predmetno-satne organizacije i

uvodi »funkcionalno povezivanje sadržaja« iz različitih predmeta te blok-sat³³, tematski dan, integriranu nastavu »na terenu« (u prirodi) i sl. Povezivanje sadržaja odnosno predmeta temelji se na teoriji korelacije i integracije.³⁴ Tradicionalni odgojno-obrazovni sustavi uglavnom predmete poučavaju izolirano. Nerijetko činjenice koje posređujemo nisu ni u kakvom suodnosu, a ponekad su čak i kontradiktorne. Učenicima se posređuju mali dijelovi znanja a da im se nikada ne omogući da upoznaju cijelu sliku. Učinkovitije je, međutim, učenje koje omogućuje najprije upoznavanje cijele slike, a tek zatim upoznavanje pojedinih dijelova za koje ćemo onda znati kamo pripadaju.³⁵ HNOS insistira, prema novoj paradigmi učenja, da učitelji suradnički djeluju kako bi učenicima pomogli da sastave slagalicu, tj. da sastave cjelovitu sliku stvarnosti o kojoj uče.

Napuštaju se tradicionalni načini učenja (predavačka i frontalna nastava) koji još uvijek prevladavaju u hrvatskim školama. Uvode se novi oblici učenja kao što su, primjerice, projektno učenje, istraživačka nastava, problemsko učenje, učenje rješavanjem problema, učenje u skupinama i sl. Važno je kod učenja angažirati što više osjetila. Poznato je, naime, da je obrazovanje neučinkovito kada teoriju odvaja od prakse.³⁶ Nove metode učenja omo-

³³ »Iskustva iz prakse i rasprave sa županijskih stručnih vijeća pokazuju da su blok-sati vrlo prikladni, primjerice, za predmete iz područja prirodoslovlja (fizika, kemija, biologija, priroda), tehničke kulture i likovne kulture, a i kod provođenja diferencirane nastave za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.« *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 13.

³⁴ Usp. D. ROSANDIĆ, *Hrvatsko školstvo u okružju politrike*, 131.

³⁵ O potrebi učenja koje počinje s cjelovitom slikom vidi u: G. DRYDEN – J. VOS, *Revolucija u učenju*, 151-153.

³⁶ Usp. *Isto*, str. 163.

gućuju učenje uz pomoć više od jednog osjetila.

Postaje sve jasnije da poučavanje koje se temelji samo na riječima ne jamči usvajanje onih znanja, umijeća i vještina koji se traže u kasnijem životu. Potrebno je učenicima već tijekom njihova osnovnog odgoja i obrazovanja omogućiti ona iskustva koja se kasnije traže u životu odraslih kao što su npr.: iskustvo odgovornosti, pravednosti, solidarnosti, odlučivanja, dosljednosti, suradnje; sposobnosti prosuđivanja, razmišljanja, promatranja i samostalnoga djelovanja. Drugim riječima, kako bi učenici naučili činiti, potrebno je rabiti one metode poučavanja u kojima se učenje kombinira s radom. Netko je rekao da su škole mjesta gdje učenici gledaju odrasle kako rade.³⁷ Terenska, iskustvena i istraživačka nastava, blok-sati te primjena suradničkih oblika učenja u velikoj mjeri mogu pomoći u ostvarivanju ciljeva. Osobito valja istaknuti važnost suradničkog učenja koje se može pokazati važnom alternativom tradicionalnim natjecateljskim modelima poučavanja.

2.2.4. Vrednovanje – što ocjenjivati?

HNOS predviđa izgrađivanje novoga nacionalnog sustava unutarnjeg i vanjskog vrednovanja. To je potrebno, kako se ističe u *Vodiču*, radi poboljšanja učenja i utvrđivanja nacionalnih obrazovnih standarda, ali i za praćenje i vrednovanje kakvoće školskoga sustava i pojedinih njegovih dijelova. Vrednovanje postignuća učenika treba se temeljiti na nacionalnim standardima vrednovanja učenja vezanim za HNOS utvrđenim na razini školskih ciklusa, razreda i predmeta.³⁸

Sigurno je da bez jasnih standarda vrednovanja učenja i postignuća postoji velik rizik od subjektivnog vrednovanja. Ipak, valja istaknuti i drugi mogući rizik koji se

javlja kod standardiziranih testova. Služeći se, naime, standardiziranim testovima, možemo imati prilično pouzdane i lako razumljive podatke. No takva ograničena definicija obrazovne djelotvornosti mora biti izložena kritikama. Metode ocjenjivanja koje posvećuju pozornost samo djeliću umijeća i sposobnosti nisu prihvatljive. Potrebno je da se raznovrsnost dječjih sposobnosti i talenata ugradi ne samo u nastavni program nego i u odgovarajuće ocjenjivanje. Standardizirani tekstovi teško mogu biti jedino mjerilo djelotvornosti škole. U učenički uspjeh, osim usvajanja temeljnih znanja, valja uključiti i njihovo ponašanje, pohađanje nastave, uvjerenja i sl. Naime, i sam svijet rada ne traži samo one koji znaju pisati i računati, već i one koji su kreativni, fleksibilni, koji znaju surađivati na radnome mjestu i koji su svladali umijeća rješavanja problema i sl.³⁹

Svaki odgojno-obrazovni projekt koji bi opisivao i propisivao znanje bez čvrste povezanosti s odgojnom sastavnicom, bio bi pedagoški jednostran i nepotpun.

2.2.5. Odgojna uloga škole

U suvremenim razmišljanjima o školi, osobito u razmišljanjima praktičara, često se ističe problem odgoja kao jednog od najvažnijih i najtežih zadataka s kojim se učitelji svakodnevno suočavaju. Istodobno, u školama se sve više potiskuje odgojni aspekt na račun obrazovnog. Istina je da se mnogi učitelji trude u svojem radu odgojno djelovati na djecu i mlade. Međutim, prenatrpani nastavni programi ne ostavljaju

³⁷ Usp. L. STOLL – D. FINK, *Mijenjajmo naše škole*, str. 177.

³⁸ Usp. *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 37.

³⁹ Usp. L. STOLL – D. FINK, *Mijenjajmo naše škole*, str. 52.

im dovoljno prostora, vremena i snage da se više posvete odgoju.

Današnji sustav obrazovanja stavlja naglasak na usvajanje znanja nauštrb drugih tipova učenja. Nužno je stoga osmisliti obrazovanje na sveobuhvatniji način. *Znati činiti*, a osobito *znati biti* te *znati živjeti zajedno* – kako ističe *Izvišće međunarodnog povjerenstva UNESCO-u* – nedovoljno se ciljano promiču unutar našega školskoga sustava. To se uglavnom prepušta slučaju ili se pak jednostavno pretpostavlja da će se ti ciljevi/vrednote razviti kao logična posljedica usvojena znanja. Poznato nam je, međutim, iz našega iskustva kako *znati* još uvijek ne znači i ponašati se u skladu s tim znanjem.

U posljednje vrijeme u stručnoj i široj javnosti tema odgojne uloge škole dobiva sve važnije mjesto. Povećano zanimanje za tu temu potaknuto je i aktualnim događajima u školi i izvan nje, koji svjedoče o sve većem nasilju koje pogađa naše društvo.

Zadaća javnih škola u demokraciji nije samo obrazovati mlade, promicati znanstvenike, stručnjake i nositelje kulture. Njezina je temeljna zadaća šira od toga.⁴⁰ Ona mora pomoći djeci i mladima da postanu svjesni i odgovorni građani koji će se moći suočiti s izazovima kulture i svijeta u kojemu živimo; pomoći mladim ljudima da razviju slobodno mišljenje i kritičku prosudbu različitih ponuda suvremenoga svijeta; pomoći mladima da mogu kreativno i kvalitetno djelovati; pomoći mladim ljudima da djeluju u skladu s moralnim normama. Pored znanja, dakle, težište se nužno stavlja na razvoj osobnosti.

Javna se škola, unatoč onim glasovima koji zastupaju tzv. neutralnost škole, ne može odreći svoje odgojne zadaće. Promjena našega školstva, koliko god želi pridonijeti porastu gospodarstva i znanja, ne može stoga zanemariti one sadržaje koji

odgajaju za istinoljubivost, za lijepo, plemenito i dobro, tj. one sadržaje koji u čovjeku razvijaju njegovu čovječnost. Bez te čovječnosti, naime, upitnom postaje naša budućnost.

Jedno od ključnih pitanja na koje mora odgovoriti suvremena škola jest: Za koje vrednote želimo odgajati današnju djecu i mlade? O odgovoru na to pitanje uvelike ovise i načini odgojno-obrazovnoga djelovanja. U nedostatku jasno definiranih vrednota postoji realna opasnost da nam škola postane poligon za provođenje skrivenih vrijednosnih kurikuluma što ih promoviraju različite političke, gospodarske ili druge interesne skupine.

HNOS tek djelomično odgovora na ta pitanja. HNOS ističe kako »zadaća škole nije samo stjecanje i razvijanje znanja, sposobnosti i umijeća, nego i usvajanje vrijednosti, nazora i navika koji omogućavaju cjelovit razvoj osobnosti«⁴¹. Na temelju vrednota, koje možemo zvati zajedničkim vrednotama zapadne kršćanske civilizacije, HNOS definira odgojno-obrazovne i socijalizirajuće ciljeve koje želi utkati u hrvatski školski odgojno-obrazovni sustav. Time svjedoči svoje opredjeljenje za školu koja je odgojno-obrazovna, vrijednosno usmjerena ustanova. Time je načinjen znatan pozitivan iskorak. Nedostaje, ipak, nacionalni konsenzus o temeljnim vrednotama koje želimo promicati školskim odgojno-obrazovnim sustavom.

Jedino vrijednosno usmjereni odgoj i obrazovanje, koji osiguravaju civilizirano življenje pojedinca i zajednice, moći će se nositi s napetostima koje se uočavaju u svijetu u 21. stoljeću.

⁴⁰ Usp. H. von HENTING, *Humana škola. Škola mišljena na nov način*, Educa, Zagreb 1997, str. 17.

⁴¹ *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 29.

3. ULOGA UČITELJICA / UČITELJA U PROMJENAMA ODGOJNO-OBRAZOVNOGA SUSTAVA

Uspjeh reformnih zahvata ovisi ponajprije o učiteljima: o njihovoj motivaciji, o njihovoj uvjerenosti u opravdanost tih zahvata, o njihovoj osposobljenosti, o njihovoj spremnosti za promjenu i sposobnosti da preuzmu odgovornost. Reforma s učiteljima uspijeva ili propada.

Pokretanjem promjena samo izvana, npr. propisivanjem nacionalnih nastavnih planova i programa, vanjskim nadzorom, upravnim tijelima i školskim odborima i sl., malo je vjerojatno da će se izazvati angažiranost ljudi koji bi trebali izvršiti promjene – učitelja.

Učitelj je presudan u provođenju promjena odgojno-obrazovnoga sustava. Uspjeh uvođenja HNOS-a ovisi o kvaliteti početne izobrazbe, pripravnosti i trajnom stručnom usavršavanju učiteljstva.⁴² Sustavno stručno osposobljavanje temeljna je sastavnica poboljšanja kvalitete nastave i uspješne provedbe HNOS-a i iz njega izvedenog uputnika.⁴³ Sustavno stručno osposobljavanje i usavršavanje učitelja sadrži dvije bitne sastavnice: poznavanje i razumijevanje znanstvenih i stručnih osnova određenog predmeta te osposobljenost za praktičnu primjenu metodičkih, pedagoških, psiholoških i komunikacijskih znanja. Drugim riječima, kod stručnog usavršavanja učitelja potrebno je uspostaviti dobru ravnotežu između kompetencije u poučavanom predmetu (ŠTO) i kompetencije u poučavanju (KAKO).

Važnost uloge učitelja kao izvršitelja promjene nikad nije bila očitija nego danas. Uz brižljivo promicanje sustavnog i kvalitetnog stručnog osposobljavanja, valja stoga voditi računa o poboljšanju selekcije, školovanja, društvenog statusa i radnih

uvjeta učitelja. Nijedna reforma koja je bila protivna učiteljskim interesima, ili se oni nisu u nju uključili, nije uspjela. Pitanja temeljnog obrazovanja učitelja i poboljšanja učiteljskih kvalifikacija zadaće su kojima se sve vlade moraju posvetiti.

Nadalje, posvećenost učitelja promjenama bit će vjerojatnija ako sami učitelji budu na različitim razinama mogli sudjelovati u raspravama o odgoju i obrazovanju te u zajedničkom planiranju i ostvarivanju tih promjena. Štoviše, mogući otpori promjenama koje predlaže HNOS mogu nastati zbog zanemarivanja interpersonalnih i psiholoških procesa u učitelja. Naime, kod nekih učitelja može se pojaviti obranaško ili napadačko ponašanje kojim se štite od inovacija koje bi mogle razotkriti njihove nedostatke.

4. HNOS I VJERONAUK

Već je spomenuto da je vjeronauk u HNOS ušao nešto kasnije te da su se vjeroučitelji kasnije uključili u edukaciju za što bolju primjenu HNOS-a.⁴⁴ Iako su mnogi elementi HNOS-a već godinama

⁴² Tijekom šk. godine 2005./2006., radi što kvalitetnije primjene HNOS-a, organizirani su različiti seminari za učitelje koji rade u HNOS školama. Tijekom ove godine nastavit će se s edukacijom svih nastavnika. Edukaciju organizira Zavod za unapređivanje školstva u suradnji s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i športa.

⁴³ *Vodič kroz Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovnu školu*, str. 20.

⁴⁴ 17. svibnja 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa osnovalo je povjerenstva za završnu izradbu Nastavnog plana i programa za osnovnu školu prema Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu (HNOS-u). Tom je prilikom osnovano je i Povjerenstvo za vjeronauk, koje je izradilo Nastavni plan i program za vjeronauk prema HNOS-u te za svaku temu definiralo 10 od 13 odrednica predviđenih HNOS-om koje se nalaze na internetskoj stranici Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.

jasno uočljivi u nastavi vjeronauka, ipak se može reći da je on velik izazov i za nastavu vjeronauka. Isto tako, HNOS bi bez vjeronauka bio znatno osiromašen.

Katolički školski vjeronauk po svojim je ciljevima i sadržajima ucijepljen u cjelinu hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava, a svrha mu je, zajedno s drugim školskim predmetima, promicati cjelovit i sustavan odgoj čovjeka. »Budući da je religioznost integralna činjenica čovjekove osobnosti i kulture, autentičan i cjelovit odgoj u školi zahtijeva da se religiozna dimenzija odgoja skladno ugradi u različita obrazovna područja i nastavne predmete kojima po svojoj naravi pripada.«⁴⁵ Drugim riječima, bez promicanja religiozne dimenzije odgoja nemoguć je autentičan i cjelovit odgoj u školi.

Možemo stoga reći da vjeronauk školskome sustavu pruža iznimno važan doprinos na području odgoja i vrednota, te u posredovanju cjelovite slike života, svijeta, kulture, povijesti.

Program vjeronauka otvoren je prema korelaciji sa svim predmetima. Zbog svoga sadržaja osobito je sklon ostvarivati dobru korelaciju s jezičnim, književnim, likovnim, glazbenim, povijesnim, geografskim i biologijskim odgojem i obrazovanjem. Načelo korelacije iznimno je važno u odgojno-obrazovnom sustavu.

Povjerenstvo za vjeronauk u HNOS-u razradilo je program vjeronauka sljedeći odrednice HNOS-a. U vjeronauku je nastavna tema ustrojena po sljedećim sastavnicama: 1) ključni pojmovi, 2) potrebno predznanje, 3) obrazovna postignuća, 4) odgojni i socijalizirajući ciljevi i sadržaji, 5) prijedlozi za metodičku obradu, 6) dodatna ilustracija, 7) preporuke za korelaciju, 8) novo stručno nazivlje koje se uvodi u temu, 9) izborni sadržaji za darovite učenike, 10) prijedlozi za rad s uče-

nicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama:⁴⁶

U šk. godini 2006./2007. vjeroučitelji će raditi po nešto izmijenjenom *Planu i programu katoličkog vjeronauku*. Na temelju spomenutih HNOS-ovih odrednica *Plan i program katoličkog vjeronauka* iz 2003. godine doživio je stanovite promjene. U definiranju nastavnih tema Plan i program prema HNOS-u određuje sljedeće elemente: ključne pojmove, odgojno-obrazovna postignuća, korelaciju i izborne sadržaje.⁴⁷

ZAKLJUČAK

Kvalitetna i djelotvorna škola ne nastaje preko noći. Ona je rezultat polaganog i sustavnog unapređivanja kvalitete rada. Provedba plana promjena dugoročni je proces, a njegov uspjeh ovisi o tome koliko su svi sudionici posvećeni svojim ulogama u tome procesu.

Iako rasprave o reformama školstva u Hrvatskoj traju već više desetljeća, nijedna reforma dosad nije zaživjela. Hrvatski nacionalni obrazovni standard kao cjelovit pristup odgoju i obrazovanju donosi znatne promjene koje uključuju ciljeve odgoja i obrazovanja, odgojno-obrazovne sadržaje, metode poučavanja, očekivane ishode i nastavno okruženje. Te promjene, nakon godine dana eksperimentalne provedbe, dopuštaju nam da predvidimo uspješno ostvarivanje ciljeva HNOS-a u cijelom sustavu osnovnog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj.

⁴⁵ *Plan i program katoličkoga vjeronauka prema HNOS-u*, 2006.

⁴⁶ Više o tome vidi u: R. RAZUM, *HNOS i vjeronauk*, u: »Lada« 1(2006)1, 11-12.

⁴⁷ *Isto*, str. 12.